

STEPHAN ORTH

COUCHSURFING

V SAÚDSKÉ ARÁBII

Moje cesta zemí mezi
středověkem a budoucností

KAZDA

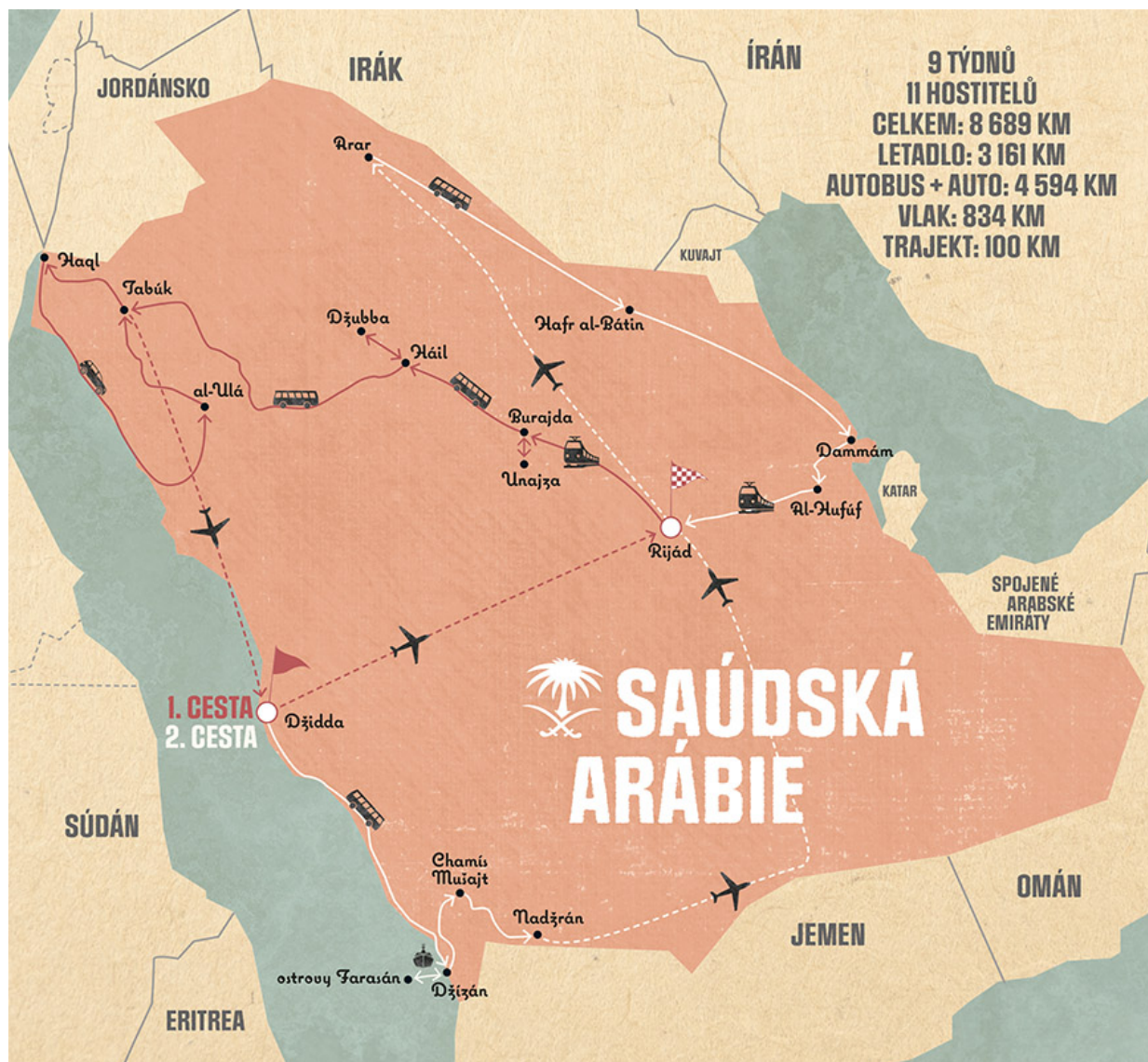
STEPHAN ORTH

COUCHSURFING
V SAÚDSKÉ ARÁBII

Moje cesta zemí mezi
středověkem a budoucností

S 60 barevnými fotografiemi,
47 černobílými vyobrazeními
a jednou mapou

KAZDA

DŮLEŽITÁ SLOVÍČKA NA CESTU

THAWB -
mužský oděv

GHUTRA -
šátek na hlavu pro muže

MADŽLIS -
místnost pro hosty

DALLA -
kovrčka na kávu

KABSA -
pokrm s rýží a masem

DŽAMBĚJA -
zahnutá dřeka

ABÁJA -
ženský oděv

NIKÁB -
závoj přes obličej

IOÁL - šňůra
k upevnění ghutry

AZÁN -
volání muezína k modlitbě

BALÚT -
kartelní hra

Více o našich autorech najdete na: www.knihykazda.cz

Vydalo Nakladatelství KAZDA, s.r.o., v roce 2021.
Nové sady 2, 602 00 Brno www.knihykazda.cz info@knihykazda.cz
tel.: +420 725 518 237

Elektronické vydání:
Vydalo Nakladatelství KAZDA, s.r.o.
Všechna práva vyhrazena
Datum poslední aktualizace: srpen 2021
ISBN 978-80-7670-048-2
Vytvoření elektronické verze: PureHTML.cz, 2021

Papírové vydání:
Poprvé vyšlo pod názvem
*Couchsurfing in Saudi-Arabien – Meine Reise durch ein Land zwischen
Mittelalter und Zukunft*
od Stephana Ortha
© Piper Verlag GmbH, München, 2021

1. vydání

Přeložil: David Krásenský
Jazyková redakce: Radka Klimičková Odborná redakce: Petr Pelikán
Fotografie v obrazových přílohách: Stephan Orth, kromě fotek na str. 1, 2, 3,
4, 5, 6, 8, 9, 11 dole, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 31: Christoph Jorda
Černobílé fotografie: Stephan Orth, kromě fotek na str. 26, 81, 167, 182, 188,
193, 197, 200, 203, 207: Christoph Jorda
Fotky na vnitřní straně obálky: Christoph Jorda Mapy: Birgit Kohlhaas,
München
Ilustrace v boxech: freepik.com Návrh obálky: Birgit Kohlhaas
Sazba a úprava obálky: Viva Design Tábor, s.r.o.
Tisk a vazba: Tisk Centrum s.r.o., Moravany u Brna, Česká republika
ISBN: 978-80-7670-035-2

Knihy lze zakoupit v knihkupectvích nebo se slevou 20 % přímo u
nakladatele na www.knihykazda.cz.

Moje království přežije jen tehdy,
zůstane-li těžko dostupnou zemí,
kde cizinci, když zde naplní svou povinnost,
nebudou mít žádný jiný cíl než ji neprodleně opustit.
Král Abd al-Azíz ibn Saúd, okolo 1930
Saúdové – otevřená srdce, otevřené dveře
Slogan programu pro podporu turistiky, Rijád, 2019

Masky

Než Azíz otevře dveře na straně řidiče, natáhne si přes nos a bradku roušku. Ta se podobá lékařským rouškám, ale je zhotovená z umělé černé tkaniny. „Nechci, aby mě na fotkách nebo ve videích někdo poznal. Tady bude KAŽDÝ točit. A moji rodiče neví, že tu jsem,“ říká. Slova zní z úst za látkovou hradbou tlumeně.

„Copak děláme něco zakázaného?“ zeptám se.

„No, vlastně ne. Ale tady platí nejenom státní zákony – ještě taky rodinné.“

Nasadí si kožešinovou čepku s klapkami na uši – výstroj trochu jako na Sibiř, protože prosincové večery jsou tu překvapivě chladné. Potom vystoupíme z auta. Parkoviště vypadá jako výstavní plocha nějakého autobazaru s terénními vozy, celý areál výstaviště, kde se akce koná, obepíná kilometrový plot.

Nejbližší vchod je označen nápisem „Platinum tickets only“, tedy pouze pro držitele platinových vstupenek. Ty nemáme, jedna stojí 4 000 rijálů čili skoro tisíc eur, přesto se zařadíme do fronty. O sto metrů dál je fronta pro držitele obyčejných vstupenek, ta je asi desetkrát delší. „To klapne,“ slibuje Azíz a drobné vrásky okolo jeho očí prozrazují, že se pod rouškou skrývá úsměv. V serpentínách mezi řetězovými uzávěrami se propracováváme k bezpečnostní kontrole. Čekají tu především muži, ale je tu také skupina žen, která dostává přednost a jde dovnitř první.

Potom konečně přijdeme na řadu my. Pracovník bezpečnostní agentury se s nevelkým nadšením dívá na vstupenky, které mu Azíz ukazuje na mobilu. Diskutují spolu o něčem arabsky, lidé za námi jsou už netrpěliví. Azíz ukazuje na vstupenku, potom na mě. Pracovník se radí s kolegou. Potom nás skutečně pobídne, ať jdeme dál. Rám s detektorem kovů, kontrola kapes, prošacování, hotovo.

„Řekl jsem mu, že tady mám hosta ze zahraničí a že bych před ním ztratil tvář, kdybychom nemohli dovnitř. Teď přece musíme být všichni pohostinní,“ vysvětluje Azíz.

Cítím se trochu zneužitý, ale když jde o party století, jakýkoli účel světlí prostředky. Přece nás neotočí zpátky hned kontrola u vstupu.

Procházíme pod trpytivým obloukem fialové světelné brány a díváme se na časový portál. Tak alespoň kreativní ředitel festivalu John Rash nazval 27 metrů vysoký šikmo postavený čtverec z LCD obrazovek na pódiu přímo nad pulty dýdžejů. „Portál vás přenese z minulosti do budoucnosti,“ tak popisoval svůj koncept v jednom rozhovoru. A to je zároveň myšlenka celé akce, spěšně zorganizované v rekordním tempu. Dva měsíce trvala výstavba, teprve před měsícem byl festival oficiálně ohlášen.

„MDL Beast“¹, tak se jmenuje největší hudební událost v dějinách země. Krátce před konáním akce ještě jednou srazili ceny. Jednodenní vstupenka se dala pořídit v přepočtu za patnáct eur, což vůbec není špatná cena, když na pódiu člověk uvidí spoustu slavných dýdžejů světa, jako je David Guetta, Tiěsto, Steve Aoki nebo Martin Garrix.

Následujeme stále houstnoucí proud lidí směrem k hlavnímu pódiu. Muži v džínách, kožených bundách a s baseballovými čepicemi, ale mnozí také v tradičním hábitu zvaném *thawb* s červenobílým šátkem na hlavě, kterému se tu říká *ghutra*.

Azíz není jediným návštěvníkem „bez tváře“. Jsou tu vidět lidé v maskách klaunů, mimozemšťanů, různých příšer, s fosforeskujícími křížky místo očí. Sluneční brýle, přes které neony vysvítí slovo „COOL“. Plynové masky z dob světové války, zdravotnické roušky nebo nejrůznější šátky přes ústa a nos.

A potom samozřejmě nikáby. To jsou klasické černé závoje přes obličej, které ženám nechávají volné jen oči a které jsou vzadu upevněny pomocí tkaniček na černou hlavovou část svrchního roucha, tzv. abáji. „Ninja“, tak se zde tradičně oblečené dámy označují. Méně shovívaví pozorovatelé je ale přirovnávají k netopýrům, nebo dokonce strašidlům. Jakou je ironií, že zrovna tuto noc, v tomto okamžiku neobvyklou noc téměř woodstockovské svobody, si obličej skrývá také spousta mužů a přizpůsobuje se tak zvykům, které jsou zde desítky let denním chlebem pro všechny ženy pohybující se na veřejnosti.

I některé ženy ale na sobě mají džíny, mikiny s kapucí a nezahalené vlasy. Nyní už je to dovolené, ačkoli nepříliš rozšířené. Povinnost nosit abáji byla zrušena teprve před několika měsíci. „Vítejte v Saúdské Arábii,“ pronese jedna návštěvnice, která proklouzne kolem mě a rukou se letmo dotkne mého ramene.

Z nebes se na scénu snáší bílá kouzelná víla, cizokrajná blond akrobatka na visuté hrazdě, která je zavěšená na horkovzdušném balonu. V těsně přiléhavém dresu vytáčí piruety, spouští se tak nízko, že se pohybuje sotva dva tři metry nad hlavami davu, a potom se znovu vymršť nahoru. „Držte ji pevně, nebo uletí pryč!“ volá rozjařený mladík, který ji natáčí na mobil.

Čím blíže se dostáváme k hlavnímu pódiu s časovým portálem, tím hlasitěji duní hudba, tím silněji nám basy vibrují na solar. Ještě přednedávnem byla hudba na veřejnosti zcela zakázaná, protože platila za neislámskou. Hudba, to nejbožstější ze všech božských umění, musela teprve čekat na své objevení. Celých 25 let nebyl v Rijádu jeden jediný živý koncert. A teď se zde baví přes 100 000 lidí najednou.

Nová Saúdská Arábie si žádá zábavu, radost, akci. A to ne v nějakých malých postupných krůčcích, nýbrž ve stylu dunícího virblu z počítačem řízené bicí soupravy, která běží v dvojnásobném taktu. Čtvrtka, osmina, šestnáctina, vypnout filtr, miniaturní prodleva a ŽUCH. Někteří dýdžejové k tomu ještě do mikrofonu řičí „one two three four“, aby opravdu každý pochopil, že teď se to rozjede naplno. A někteří pouštějí ještě dvojnásobné zrychlení, až nakonec virbl zuří ve dvaatřicetínách, až už nejsou slyšet jednotlivé úder, ale jeden jednotlivý tón, jedna zvuková kaše, jednotlivý neskutečný hluk. Jenomže kdo se utrhne ze řetězu, ten narazí hlavou do zdi: v Saúdské Arábii následuje po ukvapeném kroku vpřed často také velký rázný krok vzad.

„I don't need no sleep 'cause I'm already dreaming“ („Nepotřebuju spát, protože už sním“), zpívá hlas ze skupiny, kterou od dýdžejského pultu řídí holandský DJ Martin Garrix, drobný chlapík na gigantickém pódiu. Tedy – drobný chlapík, jehož videa na YouTube mají zhruba stejný počet zhlédnutí, kolik je na světě lidí. Na kosočtvercové obrazovce je tu a tam vidět jeho hlava, jak se pohupuje mezi animovanými útržky klipů a hektickými záblesky laserových paprsků. Také mně to všechno připadá jako nějaký neskutečný sen. Nejsem třeba opravdu někde v Braniborsku nebo v Belgii, kde arabský svět připomínají jen outfity nejnovější elektronické hudební módy?

Publikum se rameno na rameni vlní směrem k dýdžejovi, jako by to byl spíše imám v mešitě. Spousta lidí napodobuje hlavou a trupem jeho houpání anebo odkoukávají pohyby od lidí před sebou; taneční pohyby se rytmicky šíří celou masou davu. Pro mnohé je to první festival elektronické hudby v jejich životě. Všechno si natáčejí jako šílení.

Stonásobně kopírované vystoupení z pódia v mobilech, stonásobně kopírované taneční pohyby v mase návštěvníků, jejichž ramena a hlavy zezadu se promítají do stonásobných digitálních záznamů. Festival „MDL Beast“ se stává virálním, šíří se ve skupinách po WhatsAppu, v postech na Twitteru a samozřejmě také na Snapchatu a Instagramu.

Ze zahraničí bylo pozváno několik influencerů (údajně za šestimístné částky v dolarech), aby tento novodobý Woodstock zprostředkovali celému světu. I domácí návštěvníci akce odvedou slušný kus práce. Na YouTube kolují videa, ve kterých radostní mladí lidé děkují své vládě, že se teď můžou tolik bavit. Kolik Němců takhle děkuje Angele Merkelové po návštěvě festivalů, jako je Rock am Ring nebo Fusion? V monarchiích věci fungují skutečně trochu jinak.

Dalším důkazem jisté neznalosti scénických zvyklostí je jakási polonéza, která se odehrává přímo před námi. Jen muži: více než devadesát procent návštěvníků festivalu jsou muži. Většina žen sedí na tribuně při severním okraji kotle. Síla zvyku. Velké akce bez oddělování pohlaví, to ne. Už jen velké akce, na kterých vůbec smí být ženy přítomny, jsou novinkou.

Dvě zcela zahalené postavy tančí s nenuceností vlastní tanci breakdance a s dokonale nastudovanými pohyby jako černí dervišové přímo pod tribunou. Vlevo a vpravo od nich stojí vždy dva muži a nedůvěřivě si prohlížejí okolí.

Jak rád bych jen napsal, že jsou teď lidé úplně uvolnění a prolamují dosavadní tabu a desítky let potlačované touhy. Že se tady a teď před „bestiálním pódiem“ rodí zcela nová společnost: tři dny peace & music jako ve Woodstocku, tři dny volnosti, rovnosti, bratrství jako kdysi v Paříži, „jsme jeden národ“ jako v roce '89 v Berlíně, pryč s tisíce let starou zatuchlinou, arabské jaro v prosinci.

Na něco takového jsou tu ale všichni příliš disciplinovaní. Spíše jen opatrně oťukávají, než aby se utrhlí z řetězu. Tady se nedemonstruje proti královské dynastii, nýbrž se vzdávají díky její královské blahosklonnosti. Všichni moc dobře vědí, že existuje červená čára, kterou za žádných okolností nelze překročit. Kde přesně se ale nachází, to nikdo neví.

Pořadatelé ve žlutých výstražných vestách pozorně sledují dění na ploše. Kdo by se pohyboval příliš blízko záatarasům a blokoval únikové cesty, toho důrazně napomenou. Nikdo tu neblbne jako smyslů zbavený, i když tu a tam zahlédnu skleněné oči, které by snad poukazovaly na užití nedovolených látek. Jen čtyřikrát pětkrát ucítím závan alkoholu nebo nasládlý dým hašiše. Přesto se v mnoha tvářích zračí ještě něco jiného, co podle všeho nemá vůbec nic společného s drogami, nýbrž čistě s touto velmi neobvyklou situací: zkoprnělý údiv, jakési viditelné očarování, které známe z animovaných příběhů, zírání se zpola otevřenými ústy a zpomaleně těkajícím pohledem. Kdo tady potřebuje spát, když už všichni sní? Hudba, v rytmu tance se vlnící těla, nezvykle uvolněné oblečení dam, masa lidí. Jak je to možné, že je najednou povoleno něco, co bylo ještě před dvěma roky nemyslitelné? Jak to jde dohromady se zemí, v níž imámové hlásají islám, který není o nic méně přísný než u Talibanu nebo obávaného Islámského státu? Do jaké budoucnosti ji tento portál zavede?

Azíz na mobilu prochází program celého večera.

„Kdo je Tiěsto?“ ptá se.

„Jeden z nejznámějších dýdžeů v Evropě,“ vysvětluju.

„Aha,“ on na to.

„A kdo je Rábih Saqr?“ ptám se já a ukazuju směrem k pódiu, kam právě přichází neustále se zubící postarší muž s brýlemi z rohoviny, v obleku, bílých teniskách a černých kožených rukavicích; jeho jméno svítí na časovém portálu v rotujících znacích.

„Toho neznáš? Jeden z nejznámějších zpěváků Saúdské Arábie,“ odpovídá mi Azíz.

Když dnes Rábih Saqr vystupuje na elektro-remix jistého dýdžeje jménem R3hab, hodí se k němu se svým virtuózně jednotvárným „kolovrátkovým“ stylem arabského sladáku asi tak stejně jako dechovka dobrovolných hasičů na metalový festival Wacken Open Air. Dav přesto nad Saqrem jásá podstatně více než nad jinými umělci, v písních jako „*Alá kéfak*“ („Jak chceš“) nebo „*Chalás*“ („Už dost“) s ním zpívá každé slovo. Oslavují ho jako dávno ztraceného syna, který se konečně vrátil. Dlouhou dobu museli lidé cestovat do Dubaje nebo do Istanbulu, aby zažili jeho živé vystoupení. Saqr, přátelský „chlapeček odvedle“ se svými poněkud rozpačitými tanečními pohyby a mohutným hlasem kradě podobu show jiným mezinárodním hvězdám.

Tiěsto, který přichází na pódium jako další, ani zdaleka nedokáže vyburcovat podobné erupce emocí. Mimo jiné i proto, že texty skladeb nepatří k jeho silným stránkám. „Bring that ass back like a boom boom boom boom,“ to je jeden z jeho duchaplnějších veršů. Na druhé straně řadí Tiěsto pořádně nahlas, používá pyrotechnické efekty, neuvěřitelné basy a pronikavě řvoucí syntetizér. Breaky a dropy přicházejí s chirurgickou přesností, maskované postavy tančí, nemaskované také, časový portál září neonovými barvami. A s každým taktem, s každým neuvěřitelným pohledem diváků stoupá naděje, že je to všechno začátek, ne jenom sen, po kterém následuje nepříjemné procitnutí.

Čtvrtka, osmina, šestnáctina, *one two three four...*

Džidda

جدة

Počet obyvatel: 3 976 000
Provincie: Mekka

Špičkové vízum

... ŽUCH.

Jedinou možností, jak vyjádřit individualitu, kterou má pohraniční úředník ve svém běžném pracovním dni, je okamžik, kdy vám do pasu otiskuje razítko příjezdu do země. Může ho tam vtisknout docela zlehka, zarazit silou, nabouchnout jako pružinovým mechanismem, ledabyly sklouznout anebo natlouct násilím. Zevrubné pozorování tohoto okamžiku patří k mým drobným cestovatelským radostem. Představuju si, co asi může o osobnosti daného zaměstnance a jeho temperamentu napovědět toto nepatrné osobní gesto, tato miniaturní erupce pracovního života svázaného předpisovým protokolem, hierarchií a pravidly. Můj protějšek na přepážce číslo 3 v terminálu Sever na letišti Džidda by podle mého názoru byl mnohem lepší mistr popravčí než pohraniční úředník. Práskne mi razítko do pasu s takovou vehemencí, jako by chtěl zabít sršně.

Beze slov mi vrací můj potlučený cestovní doklad otvorem v pancéřovém skle. Pod rukávem bílého *thawbu* se blýsknou drahé švýcarské náramkové hodinky. Z nějakého zvláštního důvodu беру jeho nepřívětivost s ulehčením. To, že nyní do země přijíždějí turisté, pro něj není důvod, proč by najednou měl proti svému přesvědčení přepnout na nějaké „Vítej, příteli“. Jeho zámčivost ale může souviset s denní dobou: jsou dvě hodiny ráno.

Mezinárodní letiště krále Abda al-Azíze je větší než rozlehlé Chiemské jezero v Bavorsku. Na mapě zabírá téměř celou severní třetinu města. Je to mekka pro každého návštěvníka Mekky: jeden ze tří terminálů je skutečně vyhrazen pro miliony účastníků každoroční poutě *hadždž*. Jen 75 kilometrů dělí letiště od posvátného města.

Posuvné dveře vedle přepážky se otevírají a já můžu projít dál do haly s pásy na zavazadla. Na podlaze jsou dlaždice z napodobeniny mramoru, ukazatele k letištní mešitě, neonová světla. Na symbolu toalety má pouze muž naznačený nos a bradu, žena má celý obličej kromě očí zahalený.

„How can we help you?“ ptá se nápis na velké LCD obrazovce a zároveň nabízí telefonní číslo 930 pro turistické tipy, které je po 24 hodin denně k dispozici pro veškeré „cíle, aktivity a všeobecné dotazy“. Potom je zde reklama na Rallye Dakar, zpomalené záběry na terénní vozy v poušti, které jsou pestře polepené reklamami sponzorů a které na kraji šterkové vozovky vždy vyskočí ze země a zase hladce přistanou. Slavný závod off-roadů se v letošní zimě poprvé (v lednu 2020, *pozn. překl.*) odehrává právě v Saúdské Arábii.

To bylo jednoduché. Pět minut postát ve frontě, za jednu minutu odevzdat otisky prstů a vysvětlit, co je v mém pase křestní jméno a co příjmení, a už jsem vevnitř. Desítky let bylo získání víza do Saúdské Arábie zhruba stejně snadné jako získat turistické vízum na Měsíc, jachtu Romana Abramoviče anebo trvalé bydliště v sídle CIA. Pracovní vízum nebo poutnické vízum, to ještě šlo. Ale na dovolenou, a dokonce pro individuálního cestovatele? Nemožné. Tehdy by mě u vstupní přepážky rovnou otočili zpátky domů. Doposud působila ve srovnání se Saúdskou Arábií snad i Severní Korea jako cestovní kancelář, protože se tam daly bez problémů rezervovat skupinové pobyty, byť s policejním dozorem.

To všechno by se teď ale mělo změnit. Od října 2019 jsou lidé přijíždějící do země jen tak pro zábavu najednou žádaní i z těch nejvyšších míst. Král Salmán a korunní princ Muhammad bin Salmán dobře vědí, že ropa nebude tryskat ze země navěky, a těší se proto na nové zdroje příjmů. Ne že by cizinci byli v Saúdské Arábii nějak neobvyklí. Zhruba třetina ze 34 milionů obyvatel království je narozena mimo jeho hranice, a v Mekce se setkává celý muslimský svět.

Nyní jde ale o jiný živočišný druh, a sice o návštěvníky, které netáhne volání ani muezínů, ani peněz, nýbrž kteří se prostě chtějí dobře bavit. Je to odvážný experiment; spontánně mě nenapadá žádná země, kterou bych se slovem „zábava“ dokázal spojit méně než zrovna Saúdskou Arábií. Ve spojení s ní myslím spíše na nepředstavitelné bohatství, mučení a vraždu na konzulátu, nekonečné ropovody, zahalené ženy, brutální právo šaría a obchody se zbraněmi. A na knihu jednoho německého pracovníka záchranné zdravotní služby, který pracoval v Rijádu – popisuje v ní, jak u jedné rodiny objevil v obýváku tělo bez hlavy a jak mu tvrdili, že šlo jen o nehodu v domácnosti. Možná ještě myslím na velbloudy a pouště a taky na film *Lawrence z Arábie*. Ale určitě ne na dovolenou.

Před dvěma měsíci jsem v Hamburku ze svého počítače požádal o vízum; zabralo mi to jen deset minut. Vyplnit elektronický formulář, uzavřít cestovní pojištění, nahrát pasovou fotografii a zaplatit poplatek 463,44 saúdských rijálů, tedy 110 eur². Jako bonus zdarma dostávám informace k různým tématům, jako je alkohol (zakázán), obchod s drogami (trest stětí hlavy), respekt k náboženství a tradicím (nutnost), předpisy pro oblékání (konzervativní) a pokuty (vysoké). Kdo bude přistižen při plivání na ulici, musí zaplatit 500 rijálů. Kdo pouští hudbu v čase modlitby: 1 000 rijálů. Nedovolené fotografie osob, nehod, zločinů nebo jiných případů (co jsou to „jiné případy“?): 1 000 rijálů. Necudné chování sexuální povahy: 3 000 rijálů na každou zúčastněnou osobu. V případě opakování přečinu se částky dvojnásobí, co se stane při třetím opakování, v příručce nestojí, člověk to asi raději ani nechce vědět.

Ještě jsem si pročetl pokyny, když mi během dvou minut přišlo samotné vízum, a to e-mailem ve formátu PDF. Platné po dobu jednoho roku, na neomezený počet vstupů, na dobu až devadesát dnů celkem. Senzační, špičkové vízum. Krátce si pomyslím, jestli to mají tak snadné jen proto, že se po vraždě novináře Chášukdžího na žádný saúdkoarabský konzulát nikdo neodváží, ale pak tyto myšlenky rychle zase zavrhnou. Faktem je, že jedna z dosud nejprísneji uzavřených zemí světa otevírá své dveře nikoli na škvíru, nýbrž důkladně a dokořán.

Dveře jsou jinak v Saúdské Arábii často přepychovou kovovou konstrukcí zdobenou různými ornamenty a ozdobnými prvky, na druhé straně jsou ovšem neprodyšně uzavřené. Nakolik důležité je pro zdejší obyvatele soukromí, to prozrazují několik metrů vysoké zdi, ochranné valy, které oddělují velké rodinné domy od vnějšího světa.

Jedenáct týdnů chci v zemi cestovat a zjistit, co se za těmito zavřenými dveřmi skrývá. K tomu se ale nejprve vydám na výpravu do virtuálního světa, a sice na webovou stránku couchsurfing.com, kde lidé z celého světa nabízejí bezplatné ubytování cestovatelům. Sám už k sobě více než patnáct let zvu hosty. A využívám couchsurfing na téměř každé svojí cestě, protože na něm miluju právě jeho nekomerční povahu: na rozdíl od zájezdu v cestovní kanceláři se takto setkávám s lidmi, kteří za přátelské chování nejsou placeni. Ukazují mi svůj každodenní život, žádný inscenovaný folklór. Připomínají mi krásu obyčejných věcí, to že pro mě jsou lidé obvykle více povznášející než nějaké pamětihodnosti, a to, že se dá s jinými názory vycházet i lépe než jen říct: ha ha, no to byla pitomost.

Pomocí takovéto online platformy samozřejmě nepoznám žádný průřez společností, nýbrž spíš jen anglicky hovořící mladé lidi, kteří se zajímají o svět. Přesto doufám, že se toho od nich o jejich zemi hodně dozvím.

Malá velbloudologie

Při soutěži krásy velbloudů v Rijádu došlo v lednu 2018 ke skandálnímu podvodu: ctižádostiví majitelé nastříkli celkem dvanácti svým zvířatům botoxové injekce, aby měla obzvláště krásné rty. Ze soutěže byli diskvalifikováni.

Chci bydlet u domorodců, prožívat s nimi každodenní život a vyzkoušet všechno, co mi nabídnou, bez ohledu na to, jestli to sám považuju za dobrý nápad. Rovným nohama do jejich života, do jejich soukromí, práh jejich bytu je pro mě má nejzazší hranice. Kromě asi padesáti stránek v jedné knížce od Lonely Planet a jednom od Dumonta o Arabském poloostrovu o této zemi neexistuje žádný aktuální průvodce, takže doufám, že mi dostatek tipů na výlet dají její největší znalci, tedy lidé, kteří v zemi desítky let žijí. Jak fungují Saúdové, jak se srovnávají s náhlým otevřením své země po tak dlouhé době izolace?

Místo abych si tedy připravil seznam turistických atrakcí, které bych postupně odškrtoval, prošel jsem před odletem několik stovek online profilů na couchsurfingu v Saúdské Arábii a desítky z nich jsem oslovil. Jen zhruba každý pátý mi odpověděl. V Džiddě jsem zůstal zklamaný: nenašel jsem tu nikoho, kdo by mi nabídl nocleh, první noc tedy budu muset strávit v hotelu.

Na světě mě nenapadá asi žádná jiná země, kterou bych při pohledu z dálky mohl pokládat za odlišnější, než je ta moje. Anebo přesněji řečeno: nenapadá mě žádná země, ve které je nedostatkovým zbožím tolik principů, které považuju za dobré. Například demokracie, svoboda projevu, rovnoprávnost mužů a žen. Kromě toho mám rád země, které jdou cestou vojenského odzbrojení, sázejí na obnovitelné energie, mají nezávislou justici a pachatelům trestných činů neurezávají hlavy. Mám rád země s hospodami, rád se bavím se ženami a náboženství se podle mě přeceňují. Saúdská Arábie je tedy pro mě něco jako osobní antiutopie. Dokážu přesto pocítit nějaké propojení se zdejšími lidmi, dokážeme najít společnou řeč?

Poslední bod na mém seznamu úkolů je poněkud primitivní: rád bych se na konci své cesty dostal opět domů, a to v čase, který si sám určím. Zní to možná samozřejmě, ale pohled do žebříčku svobody tisku, který sestavují Reportéři bez hranic, nenechává tušit nic dobrého: 170. místo ze 180 zemí. Království nechce žádné turisty a žádné žurnalisty.

U pásu se zavazadly se mísím s různými dobrodruhy, sběrateli razítek do pasu, antropology, islamisty, pouštními cestovateli, hazardéry, šejkovými vazaly, podloudnými dědici, kejklíři, hvězdopravci, aktivisty za lidská práva, obchodníky s kadidlem, hotelovými investory a cestovatelskými blogerkami. Ale houby, samozřejmě je to úplně jinak. Ve skutečnosti jsem nejspíše jediný Evropan v hale a okolo sebe vidím převážně tři varianty oblečení. Za prvé standardní saúdskou „uniformu“ pro muže, tedy bílý nebo tmavošedý hábit s názvem *thawb* a k tomu šátek nazývaný *ghutra*, který na hlavě drží pomocí takzvaného *iqálu*, což je dvojitý provazec z černé látky.

Za druhé je to standardní saúdská „uniforma“ pro ženy, tedy černá *abája* a černý „bryndáček“ přes obličej, který se nazývá *nikáb* a přes něj jsou vidět jen oči. A za třetí: muži v sandálech opásaní dvěma bílými froté dekami, které

vypadají spíše jako plážové osušky, jedna větší okolo boků a jedna menší okolo trupu. To je *ihrám*, uniforma mužských poutníků směřujících do Mekky, kteří se nacházejí ve stavu zasvěcení, zvaném rovněž *ihrám*. Na cestě do nejposvátnějšího místa islámu si musí být všichni rovni, ať princ, nebo žebrák, ať už pocházejí z kterékoli země. A všichni se musí nějak vypořádat se stejnými zákeřnostmi při oblékání do téhle „osušky“ kolem trupu: ta totiž

slouží k prudšímu pohybu ruky a nositel si ji musí znovu přehodit přes rameno.

Jako někdo v kalhotách a bez pokrývky hlavy náležím ke vcelku zanedbatelné menšině, spolu s hrstkou snědých mladíků a několika malých chlapců, kteří se honí okolo vozíku na zavazadla.

Také letný pohled na líně se převalující kusy zavazadel na pásu prozrazuje, nakolik jsem odlišný. Je zde k vidění kufr na kolečkách v černé a stříbrné, krabice přidušené v balení do bezpečnostní fólie, složený dětský kočárek, a potom jen jeden jediný batoh. Snad nevzbudil zbytečnou pozornost bezpečnostních pracovníků. Bylo by hloupé, kdyby mi v něm našli zakázaný dárek na vánoční oslavu, na kterou mě pozval ten teplý Filipínek.

Striktně vzato ovšem není označení „jedna z nejpřísněji uzavřených zemí světa“ úplně správné. Všechno je to otázka perspektivy. Více než 1,8 miliardy lidí na světě se touží jednou za život dostat do Saúdské Arábie na pouť a už před zmíněným otevřením se jich sem dostalo ročně pár milionů. Ale pro mě, protože nejsem muslim, byla země z tohoto pohledu zcela uzavřená.

A něco na tom je: s poutnickým vízem se ještě před pár lety dalo dostat jen do Džiddy, Mekky a Medíny, případně ještě na dálnice, které do těchto míst přivedou dotyčného z jeho původní vlasti. Zbytek je pro návštěvníky skutečně naprosto nový svět, výhra v loterii pro každého cestovatele lačnického po objevování.

Z bankomatu banky AlJazira – ne, s katarskou televizí téměř shodného názvu (Al-Džazíra), o níž Saúdové neřeknou příliš dobrého, skutečně nemá nic společného – vybírám 2 000 rijálů. Poté si kupuji místní SIM kartu od operátora Mobily, mezinárodní předvolba +966, základní vybavení tedy mám.

Zadáвам do taxi aplikace Careem jméno hotelu: Burdž al-Balad; zní skoro jako Burdž al-Arab, sedmihvězdičková chlouba Dubaje, jen můj nocleh je při ceně 52 eur za noc třicetkrát levnější.

Při kličkování davem mužů, kteří na mě pokřikují „taxi, taxi“, na mě padá tak trochu nostalgie. Vždycky jsem tohle smlouvání nenáviděl, zrovna když je člověk první den v nové zemi, unavený po dlouhém letu a těší se jenom na postel. Dnes mi mobilní aplikace automaticky vypočítá férovou cenu a já můžu s telefonem v natažené ruce proklikovat davem bésnicích taxikářů přímo k místu určenému podle souřadnic GPS s dvoumetrovou přesností, kde mě můj vůz naloží, místo abych musel smlouvat s pěti různými řidiči, kteří by mi nabízeli deset různých cen. Dnes je to až příliš jednoduché. Dříve znamenal každý nový příliv turistů pro taxikáře zlaté roky. Dnes už je válčují služby jako Uber, Careem a Konsorten.

Na couchsurfingové stránce nejde jen o to, aby si člověk domluvil místo na přespaní, ale také o to, zařídit si setkání na prohlídku města či na posezení v hospodě (haha) anebo se zapojit do akcí, které organizují a následně na platformě inzerují různí členové. Jako je třeba tenhle Nickiho „vánoční kemp“ za Džiddou, ne, vlastně prosincový kemp, sváteční kemp, Happy-Holidays-Camp. Dává si velký pozor, aby nevyslovil slovo „Vánoce“.

Organizátor slibuje chléb a hry. Tedy přesněji grilované maso, malé občerstvení pro všechny účastníky a soutěže s roztodivnými názvy, pod kterými si nedovedu naprosto nic představit, například skákání na dřevěném prkně, vodní klobouk a dvojité kalhoty. Úplně dole je pak uvedena prosba o přinesení drobného dárku. Jeden takový jsem v Německu koupil: v Saúdské Arábii by to mohla být skutečná rarita, ale teď jsem z něj spíš trochu nervózní.

Můj Uber-taxikář zastavuje, je to bílá Honda Civic.

„*Salám alajkum!*“

„*Wa alajkum al-salám!*“

Nastupuji do auta, hodím batoh na zadní sedadlo a ještě rychle zkontroluju, jestli v něm mám zmíněný zakázaný dárek. Pod vrstvou několika kusů oblečení nahmatávám obal, který se nahoře zužuje, je asi tři centimetry vysoký. Zázrak, nikdo mi ho nezabavil.

„*Friend! Sit in front!*“ („Příteli! Sedni dopředu!“) říká řidič, který se představuje jako Muhammad, a ihned se rozjede. Přesedám si tedy a sedám vedle Muhammada, řidiče s vesele kudrnatou kulatou hlavou, oblečeného do běžového rockerského hávu, který je u kotníků o něco kratší než tradiční *thawb* a který prozrazuje obzvláště pobožného člověka. K tomu má na nohou kožené sandály. Jeho věk odhaduju na něco přes dvacet. Působí tak nadšeně, že mi zpočátku připadá jako opilý. Protože z něj ale ani náznakem netáhne, namlouvám si, že jsou jeho rozšířené zorničky znamením až nábožného okouzlení, nikoli nějakých zakázaných tablet.

„*Country?*“ ptá se anglicky.

„*Almania,*“ Německo, odpovídám.

„*Oh, Aramco?*“ Pokládá mě za zaměstnance státního ropného koncernu Saudi Aramco.

„No. Tourist.“ Ne, jsem turista.

„What?“ Cože?

„Tourist. Holiday.“ Turista na dovolené.

Nerozumí, co tím myslím, takže zapínám Google překladač. Funkce řečového zadávání je až neuvěřitelně skvělá, člověk už nemusí nic vyťukávat.

„Aha, turista. Vítej v Džiddě!“ překládá za mne už vyloženě počítačový hlas.

Džidda, jak zjišťuju, je zřejmě nejkrásnější název města na světě. Přinejmenším když ho vyslovuje arabský mluvčí. Špička jazyku poskočí dvakrát na patře a zazní přitom jako dvě kapky vody, které za jasného dne v bezvětrí dopadnou do Rudého moře. Sykavka na začátku slova je tak silná, že by dokázala zkrotit i divoké koně, o jemnosti lehoučkého „dd“ a sotva slyšitelného přídechového „a“ by se daly psát celé básně. Promiňte, milé Montevideo, Luando, Bombaji, Addis Abebo, Carcassonne, Valladolid a Rišikéši. Všechna jste krásná, ale proti Džiddě prostě nemáte šanci.

„Které země máš nejraději?“ vyptává se řidič dál.

„Nepál, Grónsko, Írán,“ odpovídám.

„Tys byl v Íránu a ještě žiješ?“

„Jasně. Lidé jsou tam naprosto skvělí, i když vláda je katastrofa.“

Působí překvapeně a zamumlá nějakou větu arabsky, ve které je několikrát slyšet „Alláh“. Nejspíš aby zmínil šok z mého vyjádření.

„Jsi muslim, křesťan, nebo žid?“ ptá se dál, jako kdyby existovaly jen tyhle tři možnosti.

„Jsem pokřtěný jako křesťan.“

„Budeš konvertovat k islámu, nebo ne?“

Musím se zasmát tomu, jak rychle přichází na takové téma.

„V plánu to zatím nemám.“

Jedeme spícím městem po Medínské ulici; má čtyři pruhy v každém směru. Po obou stranách stojí obytné domy v okrové barvě hummusu, vlastně spíš obytné bunkry s plochými střechami, se zataženými okny, které ani škvírou nedovolují pohled dovnitř, a obklopené masivními zdmi. Jednotlivý obraz města pravidelně přerušují proluky; vždy je to pár hektarů prázdná, stavební suti a písku. Jako kdyby poušť v této zemi stále ještě sváděla boj s civilizací – z rozlohy země zabírá plných 95 procent. Nakolik jiná jsou centra německých měst, ve kterých člověk sotva najde čtvereční metr plochy, jež by nesloužila nějakému účelu. V Saúdské Arábii mají města ve svém středu díry.

Světelné reklamy lákají na supermarket z řetězce Danube (Dunaj, *pozn. překl.*), což je v zemi bez jediné stálé řeky geniální název: tady dostanete všechno, po čem toužíte. Jinak jsou tu přesněji: McDonald's, Minarette, Miele, obchod s parfémů Arabian Oud a také fast food s názvem Chuck E. Cheese's.

Většina restaurací má dva oddělené vchody, jeden je označený „Singles“ a druhý „Family“. Oba nápisy jsou vlastně zavádějící, protože za „Singles“ platí prostě muži, ať už mají čtyři manželky, nebo žádnou, a oproti tomu „Family“ zahrnuje všechny rodinné konstelace, v nichž je přítomna alespoň jedna žena, tedy teoreticky vzato i tři nepřibuzné milenky. Předpis, podle kterého bylo nutné od sebe tyto prostory oddělovat, byl oficiálně před několika dny zrušen,

mnoho lokálů ale svou dispozici zkrátka změnit nestačilo. Možná mají také strach, aby s těmito novotami nepřišly o zákazníky.

„Islám je pěkný a pravdivý, musíš si o něm hodně přečíst. Já znám celý korán,“ překládá mi mobil další větu od řidiče. Ten se musí několikrát pokoušet o správnou, zřetelnou výslovnost, než software jeho slovům porozumí. „Jsem student islámské teologie na univerzitě Umm al-Qurá v Mekce.“

„Tvoje město bych taky rád navštívil, ale jako nemuslimovi je pro mě bohužel zakázané.“

„Když Bůh bude chtít, půjdeš tam a staneš se muslimem,“ pronese ještě, poté zabrzdí a zastaví u mešity. Má v plánu mě zde odevzdat k obrácení na pravou víru? Ne, naproti stojí můj hotel. Málem bych ho přehlédl, budova působí jako vybydlená ruina. Muhammad se loučí: „Že to bylo fajn, přeseď si dopředu? *Maa al-saláma* – mír s tebou.“

Přes skleněné dveře, které v pantech visí nakřivo, se dostávám k ušmudlané recepci hotelu Burdž al-Balad. Pohodářskému recepčnímu trvá celou věčnost, než v systému najde moji rezervaci, mám tedy čas si obhlédnout interiér. Za mužem stojícím vedle nástěnných hodin visí portréty dvojice vládců země, otce a syna. Nalevo král Salmán, který je u moci od roku 2015. Poznat ho můžeme podle třídlího vousu: černý knír pod nosem, menší tečka pod dolním rtem a druhý černý „knír“ jako zrcadlový odraz na bradě. Se Salmánem končí jedna pozoruhodná éra: stejně jako všichni králové od roku 1953 – sám je celkově šestý v pořadí – je synem zakladatele státu Abda al-Azíze ibn Saúda. Od jednoho bratra či polovičního bratra přecházela moc vždy na následujícího; této ultrakonzervativní zemi vládli staří muži.

Obyvatelstvo Saúdské Arábie je přitom velice mladé – téměř dvěma třetinám lidí je dnes pod třicet let. A spousta z nich vítá, že se ke slovu konečně dostává nová generace. Na druhé fotografii je následník trůnu Muhammad bin Salmán, zkracovaný často na MbS. Jeho pohled je tak přísný, jak vyžaduje jeho postavení, je v něm ale také náznak povýšenosti. V intrikách a hře mocenské politiky se mu momentálně velice daří. Ve svých 34 letech je faktickým vládcem země, a pokud se mezitím nic nestane, může vládnout desítky roků. Pod titulem „Vize 2030“ ohlásil radikální modernizaci, která by měla Saúdskou Arábii přenést ze středověku rovnou do budoucnosti. Výraz „středověk“ je poněkud zavádějící, protože ve skutečnosti byl „náš“ středověk érou, kdy arabský svět představoval globální určující sílu, přesně takovou, jakou si MbS pro svou zemi přeje nyní. Možná bychom si tedy my Evropané mohli před vyslovením výrazu „středověk“ zamést před vlastním prahem: v Německu vstoupila Evropská úmluva o lidských právech v platnost teprve v roce 1953, ženy v téže Spolkové republice Německo smějí pracovat bez povolení svého manžela teprve od roku 1977, což je zároveň i rok, kdy byla ve Francii provedena poslední poprava na gilotině.

Ted' ale zpátky k saúdským vladařům. Na oficiálních portrétech se žádný z portrétovaných nikdy nedívá do objektivu, vždycky hledí nejméně půl metru od pozorovatele. Nejspíše proto, aby tak dali najevo určitou nepřístupnost a převahu. U mě však tento pohled vzbuzuje trochu jiné asociace, a sice otázku, jestli se dá vůbec důvěřovat vládci, který svému lidu nedokáže pohlédnout do očí.

Pracovník hotelu se po prostudování mého cestovního pasu od první stránky po poslední a po trojím porovnání jména s údaji v rezervačním systému přece jen rozhodne mi vydat klíč od pokoje. Starobylý výtah mě vynese do pokoje s neméně starobylým křeslem – ušákem s květinovým vzorem – a starobylou kuchyňskou linkou.

Dvě přesvětlené fotografie z Karibiku na stěně spolu se dvěma šváby na podlaze přinášejí volání dalek, ale jen krátce, neboť zakrátko všechno překryje bodavá bolest. Ležím na staré pružinové matraci, která zřejmě pochází z pozůstalosti fakíra. Páchne to tu po roztočích, laciném čisticím prostředku s vůní manga a jednohvězdičkových recenzích na booking.com.

Několik si jich přece jen přečtu, než se mi při pravém okraji matrace podaří najít takovou pozici, kterou lze přežít bez zranění. Jistě, prozíravý cestovatel by si recenze nejprve přečetl a teprve poté rezervoval pokoj, ale kdybych byl takový prozíravý cestovatel, jel bych nejspíše do Karibiku, kde byly záramované fotografie pořízeny. Pod zdrcujícími komentáři na téma hmyz (je ho zde příliš) a čistoty (té je příliš málo) žasnu nad dojemnou odpovědí snaživého hotelového personálu, kterou bych vzhledem k jinak panující lehkomyšlnosti služeb nečekal. „*I would like to express my sincere apologies for the problems that you faced during your stay*“ neboli „Rád bych vyjádřil své upřímné omluvy za problémy, se kterými jste se během svého pobytu setkal,“ tak začínají desítky odpovědí na recenze.

Abychom si nerozuměli špatně: nepotřebuju žádný velký komfort a po několika cestách do tropických zemí už jsem ochoten přiznat kuchyňským švábům spíše přátelskou až prchlivou povahu než zlý úmysl přenést na mě bakterie sněti slezinné, hepatitidy či tuberkulózy. Proti samotným zvířatům nic nemám, jsem přece buddhista. Jenom nemám rád, když nesedí poměr cena – výkon.